

Cefnogi Gofalwyr Cymraeg eu Hiaith

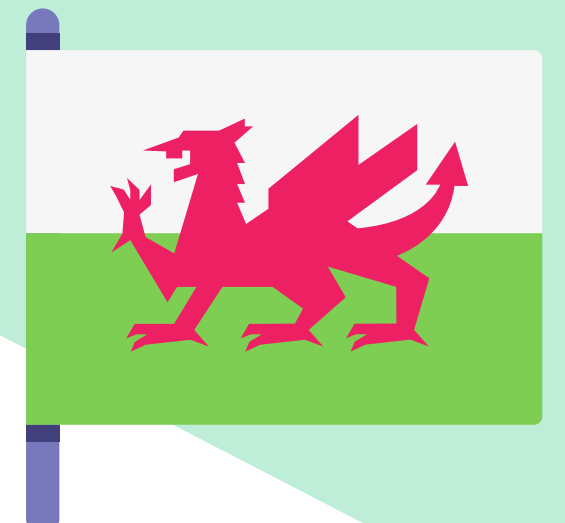
Canfyddiadau'r Arolwg

Cefndir

Bethan Morris ydw i a dwi'n gweithio i elusen o'r enw tide. Mae tide yn rhwydwaith drwy gydol y Deyrnas Unedig ac rydym ni yma ar gyfer gofalwyr a chyn-ofalwyr pobl sy'n byw gyda dementia. Rydym ni'n ymgyrchu i sicrhau gwell cydnabyddiaeth o'r profiad unigryw o ofalu am rywun sy'n byw gyda dementia, a thrwy hynny cael gwell cefnogaeth a gwasanaethau i ofalwyr.

Mae gen i ddi-ddordeb mewn cefnogi gofalwyr Cymraeg eu hiaith. Pwrpas yr arolwg yw darganfod os yw'r Cymry Cymraeg, sy'n byw gyda dementia, yn cael gofal a chefnogaeth drwy gyfrwng y Gymraeg os oes angen arnynt.

Cafwyd ymrwymiad gan Lywodraeth Cymru i fod yn genedl sy'n gyfeillgar i ddementia. I siaradwyr Cymraeg, defnyddir y Cynnig Gweithredol i ddarparu gwasanaethau sy'n diwallu eu hanghenion iaith fel rhan naturiol o'u gofal.

Yn 2018 gweithiodd Comisiynydd y Gymraeg a Chymdeithas Alzheimer's Cymru ar brosiect yn edrych ar brofiadau siaradwyr Cymraeg mewn gwasanaethau gofal dementia. Cydnabyddir yn gyffredinol bod cynnig gwasanaethau yn y Gymraeg yn angen clinigol i siaradwyr Cymraeg â dementia. Er bod enghreifftiau o ymarfer da, mae'r adroddiad yn tynnu sylw at fethiannau yn y gofal a gaiff siaradwyr Cymraeg a all fod yn niweidiol iddynt.

Fe anfonwyd yr arolwg allan yn Gymraeg a'r Saesneg. Fe rannwyd yr arolwg â phobl sy'n cefnogi, neu sydd wedi cefnogi rhywun sy'n byw gyda dementia yn ystod y pum mlynedd diwethaf.

Gweithdref

Fe anfonwyd yr arolwg allan ledled Cymru drwy rwydweithiau'r 3ydd sector, Awdurdodau Lleol, CADR, y Prifysgolion, Canolfanau Gofalwyr, Merched y Wawr ayb.

Cafwyd 34 ymateb:

20

o'r Gogledd

4

o'r Canolbarth

9

9 o'r De

1

Dienw

Prif Ddarganfyddiadau

Fe ofynwyd tri cwestiwn sylfaenol:

- 1 Os oes gennych brofiad cadarnhaol o ymarfer da yna rhannwch eich profiad gyda ni.
- 2 Y tro diwethaf imi deimlo na chafodd y person yr ydw i'n ei gefnogi chwara teg oherwydd na chafodd ef/hi gynnig gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg oedd...Dywedwch am yr hyn a ddigwyddodd
- 3 Os oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ychwanegu, yna defnyddiwch y blwch sylwadau isod

Os oes gennych brofiad cadarnhaol o ymarfer da yna rhannwch eich profiad gyda ni.

Gwasanaeth Telecare Gwynedd, Mae nhw yn ffantastic, pob tro yn ateb yn Gymraeg ac yn medru cynnig cysur a sicrwydd yn Gymraeg

Fuaswn yn dweud fod canran uchel iawn o'r gofalwyr yn y cartref yn siarad Cymraeg - hyn yn bwysig iawn i fy nhad a ninnau fel teulu. Hanfodol gallu siarad a thrafod yn ein iaith cyntaf.

Wedi cael pobl Gymraeg yn ein ffonio o'r Alzheimer's Society

Ma Mam mewn cartre nyrso ac mae'n nhw'n gneud yn siwr mai Dr sy'n siarad Cymraeg sy'n gweld Mam pan fydd yr angen yn codi gan eu bod yn ymwybodol ei bod yn ymateb yn well yn y Gymraeg

Bu gofal Modryb gen i a oedd yn dioddef o Dementia a gwelais y gwahaniaeth yn ei hymateb cyn ei marwolaeth i ofal gan Nyrsus a siaradai Gymraeg hefo hi yn yr Ysbyty a Chartref Henoed.

Yn ffodus, cafwyd gofalwyr Cymraeg eu hiaith i fy mam tra roedd angen cymorth wrth fyw yn ei chartref. Roedd hynny yn allweddol gan mai dyna'r iaith y teimlai fwyaf cyfforddus yn cyfathrebu ynddo. Ar ol symud i gartref nyrso, eto yn ffodus roedd canran sylweddol o'r staff yn cyfathrebu yn y Gymraeg gyda hi, teimlwn fod hynny wedi bod yn ffactor pwysig yn helpu hi ymgartrefu a setlo yno

Wedi gofalu am fy mam efo dementia. Bob dymuniad da efo'r gwaith hir-ddisgwyliedig a phwysig hwn

Roedd iaith cyntaf y fenyw yn Gymraeg, ond doedd hyn ddim yn bwysig i'r pobl eraill ac doedden nhw ddim yn gallu gweld pam roedd e'n pwysig am y fenyw.

Nid wyf wedi cael unrhyw gefnogaeth gan unrhyw fudiad Dementia drwy gyfrwng y Gymraeg wrth ofalu am fy mam sydd yn diodddef o Fascuar Dementia. Mae mwyafrif gofalwyr Cyngor Gwynedd sydd yn gofalu am fy mam yn siarad Cymraeg.

Singing in Welsh had a profoundly positive effect on my father.

Our local GP surgery almost always had someone available who could communicate in Welsh. When they did not, they understood the importance for me to translate and allowed time for this. (This was particularly important as deafness also meant that the lip pattern was an essential aid to communication).

Day Care in Welsh is vital for my mother the service we receive is amazing

Working at a day service for Dementia Care being able to communicate with an individual who has Dementia in Welsh helps them settle better, gives the person a feeling of familiarity and reduces anxiety. Feelings matter most in Dementia Care

Working at a day service for Dementia Care being able to communicate with an individual who has Dementia in Welsh helps them settle better, gives the person a feeling of familiarity and reduces anxiety. Feelings matter most in Dementia Care.

I think individuals understand that a caring Carer who can engage regardless of their language or background and the service user has a good relationship with them is more important. Language doesn't build a relationship with anyone.

Y tro diwethaf imi deimlo na chafodd y person yr ydw i'n ei gefnogi chwara teg oherwydd na chafodd ef/hi gynnig gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg oedd...Dywedwch am yr hyn a ddigwyddodd

Yn Ysbyty Gwynedd Ionawr 2020 ni chafwyd llawer o gefnogaeth drwy gyfrwng y Gymraeg

Roedd iaith cyntaf y fenyw yn Gymraeg, ond doedd hyn ddim yn bwysig i'r pobl eraill ac doedden nhw ddim yn gallu gweld pam roedd e'n pwysig am y fenyw.

We could not communicate

Singing in Welsh had a profoundly positive effect on my father.

Ysbyty Gwynedd, d'oedd dim esboniad o'i chyflwr ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg. Mi wnes i orfod trio ail esbonio beth ddywedodd y doctor mewn ffordd accessible iddi hi

Nid y cyfrwng yw'r broblem gan fod fy ngŵr yn dal i fedru'r Saesneg. Cyfrwng i ddiwylliant ac arferion yw'r Gymraeg. Pan ddaw gofalwyr uniaith Saesneg i ofalu am y gŵr ni fedrant drafod pynciau sy'n ymwneud â'r Gymraeg boed yn gerddoriaeth neu raglenni teledu ayb.

Tair bedair blynedd yn ôl. Swyddog uniaith Saesneg o Tîm Uned Côf dwi meddwl ddath i weld mam. Nid oedd yn dderbyniol jyst dweud chydig bach o eiriau Cymraeg a gwneud asesiad côf drwy'r Saesneg. Hawdd iawn byddau cyfieithu'r asesiad.

Yn ffodus roedd Saesneg fy Mam yn dda pan yn cael prawf côf yn Alltwen

Ddechrau Mawrth 2020, cyfarfod am dementia gyda 3 pherson/claf yn bresennol, un ohonynt yn ddi-Gymraeg. Mwyafrif y bobl broffesiynol yn ddwyieithog. Cynhaliwyd y rhan fwyaf o'r cyfarfod yn y Saesneg. Yn gwbl annodweddiadol, fe wnaeth fy ngŵr ddatganiad am hyn, gan ddweud er ei fod wedi arfer siarad, 3-4 iaith, ond ers i'w gof ballu, roedd hynny'n heriol; roedd y Saesneg yn anos iddo a byddai wedi dymuno mwy o Gymraeg. Roedd yn annodweddiadol oherwydd ei fod yn reit flin a hynny'n annisgwyl.

Bob tro mae rhywun nad ydynt yn siarad Cymraeg yn ei chefnogi, e.e. gofalwyr bore/nos, gweithwyr Croesffordd, gweithwyr y ganolfan ddydd sy'n ymweld a'r cartref am fore ar hyn o bryd, nyrsus yn y gymuned. Nid yw'r awdurdod lleol yn medru cynnig darparieth Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin.

Pan oedd yn yr Uned Asesu yn Bodnant Llandudno yr adeg honno pan nad oedd ond un nyrs weithiau ar shifft a allai y Gymraeg

Yn ystod cyfnodau o salwch yn Ysbyty Betsi Cadwaladr Bangor.

Roedd fy chwaer yn byw gyda dementia a bu'n rhaid iddi gael gofal 24/7 mewn cartref nyrsio ym Mae Colwyn, ond nid oedd unrhyw ddarpariaeth Gymraeg yn y gwasanaethau cymdeithasol na'r GIG

Pan nad oedd y staff yn y hospis yn gallu siarad Cymraeg ac yn cerdded i ffwrdd oddi wrthi a dweud, `we don't speak Welsh so we don't understand you`

Os oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ychwanegu, yna defnyddiwch y blwch sylwadau isod

Welsh was my Mother's first language, though English became her main language through most of her adult years due to where she lived and being away from family. As her dementia progressed she began to communicate more in Welsh. This needs to be recognised and acknowledged and support provided by Welsh speakers when possible. With such difficulties with care and support in the current climate, obtaining care is difficult, never mind Welsh speakers. My Mother grew up in rural South Wales but moved to an area in North Wales that was not Welsh speaking. This is then difficult as most care and support and services in the area are provided by non Welsh speaking individuals.

Mae'r gofal mae fy mam yn ei dderbyn drwy ofalwyr Cyngor Gwynedd drwy gyfrwng y Gymraeg. Prin iawn ydy'r gefnogaeth uniongyrchol ar gyfer Dementia heb sôn am drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae yna alwadau ffôn bod 3/6 mis uniaith Saesneg o Loegr wedi bod yn y gorffennol ond prin bod unrhyw un yn cysylltu erbyn hyn. Mae'r gefnogaeth ar gyfer pobl a Dementia yng Ngwynedd yn siomedig ac anodd iawn gwybod sut i gael unrhyw fynediad. Ar wahan i'r gofalwyr mae gennym weithiwr cymdeithasol yn naturiol sydd yn siarad Cymraeg

It's good that this vital part of the service is being prioritised. I have seen first hand what a huge difference it makes both to well-being and practical aspects of care.

We have staff who speak broken English and still learning however they are so caring and respectful, our service users love them for being who they are. I appreciate some individuals prefer speaking Welsh however with the crisis with staffing people are lucky to have care

Fy mhenderfyniad yw gofalu am y gŵr adre er fy mod dan rywfaint o bwysau i'w roi mewn cartref gofal. Wrth gael gofalwyr niferus yn dod i'r tŷ ddydd a nos mae'n bosib ei gadw gartre. Y broblem yw bod hyn i gyd yn costio dros ddwy fil o bunnoedd yr wythnos i ni. Allwn ni ddim cynnal hyn am hir. Rwy'n cael tua £100 yr wythnos o gyfraniad drwy Direct Payments. Ein gweithwraig gymdeithasol wedi ymddeol ac wedi dweud na fydd un yn cael ei phenodi yn ei lle ar ein cyfer. Nyrs dementia Marie Curie a'r nyrs Admiral yn ceisio sicrhau bod un yn cael ei chlustnodi ar ein cyfer. Ar hyn o bryd does fawr ddim cefnogaeth ymarferol nac ariannol ar gyfer gofal yn y cartre.

Mae'n bywyd teuluol yn gwbl Gymreig ond yn yr ysbyty, pan gafwyd y deiagnosis, yn y Saesneg oedd hynny'n bennaf ond roeddem yn gwerthfawrogi bod ambell nyrs yn siarad Cymraeg. Pan ddaeth ymwelydd perthnasol i'n cartref yn dilyn y deiagnosis, yn y Saesneg cynhaliwyd y cyfarfod hwnnw. Gwn y bu'n rhaid canslo gweithgareddau lle mae'r Gymraeg yn cael ei defnyddio, yn eithaf lleol e.e. mynd am dro (eitha hawdd).

Yn anffodus mae rhai o'r bobl sy'n ymwneud a gofal fy mam yn ddilornus iawn o'r iaith Gymraeg ac yn bychanu'r angen i siarad yr iaith. Mae eraill, p'un ai eu bod yn siarad Cymraeg neu beidio yn parchu ei hanghenion ieithyddol.

Trist gen i ddeall bellach mai prin iawn yw Gofalwyr Cartref sy'n gallu'r Gymraeg yn Ne Meirionnydd.

Rydym wedi profi o fewn ein teulu, wrth ofalu am mam yn ei 2-3 flynedd olaf, pa mor allweddol oedd iddi gael siarad ei mamiaith.

Rwy'n perthyn i Dementia Actif Gwynedd ac yn cael ymarfediadau corfforol ar zoom ddwywaith yr wythnos efo rhai ohonynt ond ddim yn ei adnabod.

Mi ydw i yn nyrs, a felly gwybod bod na brinder staff yn mob rhan o ofal iechyd a cymdeithasol. Os oes na rhywun yn gallu gweithio mae hyn yn gorfod bod yn gyntaf bwysig, Ond i bobol hefo dementia dylai bod posib iddynt clywed rhai pethau, o leiaf yn Gymraeg

Rwyf yn rhan o ymgyrch Undeb yr Annibynwyr Cymraeg i wneud ein capeli yn rhai dementia-gyfeillgar. Fe hoffwn gael sgwrs am hynny - rhof alwad i chi yn gynnar yn y flwyddyn newydd.

Mae'n bwysig iawn iawn cael siaradwyr Cymraeg yn gweithio mewn gwasanaethau lechyd a Gofal ar bob lefel ym mhob rhan o Gymru.

www.tidecarers.org.uk
carers@tidecarers.org.uk

@tide_carers

tidecarers

